

Kosmos Facsimile-uitgave van hemelAtlas van Cellarius is nog kloeker dan origineel

+ Hercules' billen tussen de sterren

De prachtige illustraties uit de 17de-eeuwse hemelAtlas van Andreas Cellarius kent iedere sterrenkundige. Deze week verscheen een heruitgave in facsimile. Door **Govert Schilling**

De zon heeft een gezicht, er zweven engeltjes door het luchtruim, astronauten zijn in de weer met astrolabia en passers, en de sterrenhemel wordt opgeluisterd door de billen van Hercules, Waterman en Slangendrager. Natuurlijk, moderne koffietafelboekjes over het heelal met psychedelische kleurenfoto's van de Hubble Space Telescope zijn óók een lust voor het oog, maar 350 jaar geleden was het beeld van de kosmos toch veel fantasievoller.

Dat blijkt uit de facsimile-uitgave van de hemelAtlas van Andreas Cellarius, waarvan het eerste exemplaar woensdag werd uitgereikt aan Karel van der Toorn, bestuursvoorzitter van de Universiteit van Amsterdam.

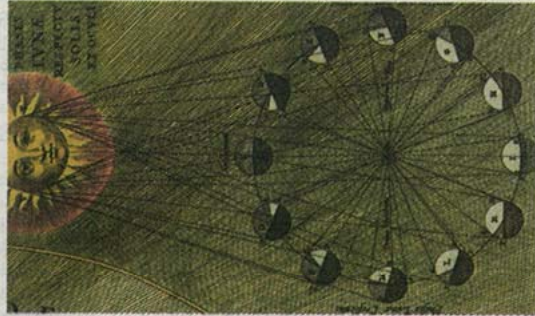
In Amsterdam woedde in de tweede helft van de 17de eeuw een ware atlassenoorlog. Joan en Cor-

nelis Blaeu, de zoons van de legendarische kaartenmaker Willem Janszoon Blaeu, bleven voortdurend nieuwe delen toevoegen aan de wereldatlas van hun vader, *Theatrum Orbis Terrarum*. Concullega Johannes Janssonius kon natuurlijk niet achterblijven, en kwam steeds weer met nieuwe delen voor zijn *Novus Atlas Absolutissimus*. Behalve gedetailleerde kaarten en beschrijvingen van elke bekende uithoek van de aarde bevatte die reeks ook een deel met zeekaarten, een deel over de wereld van de Oudheid, en een deel (nummer 11) over de kosmos: de *Harmonica Macrocosmica* van Cellarius, gepubliceerd in 1660. Completer bestond niet.

Raadselachtig

Een fantastisch sraaltje Hollands vakmanschap – daar twijfelt niemand aan. De platen uit de Cellarius-atlas zijn over de hele wereld bekend en ontbreken in geen enkel boek over de geschiedenis van de sterrenkunde. Vreemd genoeg is Cellarius zelf altijd een raadselachtige figuur geweest, aldus astrofysicus Rob van Gent van de Universiteit Utrecht, die de inleiding van de facsimile-uitgave schreef. Cellarius werd rond 1596 geboren in een dorpje bij Worms (Duitsland), studeerde in Heidelberg, verhuisde la-

Gekerstende sterrenhemel met de twaalv apostelen

Schijngestalten van de maan

Omslag heruitgave

ter naar Nederland, en was onder andere lector aan de Latijnse school in Hoorn.

De Cellarius-atlas van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, die als basis diende voor de nieuwe facsimile-editie, is volgens conservator Jan Werner een van de allermooiste ter wereld. De kopergravures zijn schitterend ingekleurd, en de atlas is in perfecte staat. Volgens

Werner zijn er indertijd hooguit een paar honderd exemplaren van *Harmonia Macrocosmica* gedrukt.

Ook in die tijd was zo'n atlas echt een kostbare aanschaf, die alleen weggelegd was voor welgestelde kooplieden. Een mooi ingekleurd exemplaar was al snel nog eens twee keer zo duur.

Cellarius wilde oorspronkelijk nog een tweede deel maken, onder

andere over zons- en maansverduisteringen en over de relatief recente ontdekkingen met de telescoop, maar daar is het nooit van gekomen. In *Harmonia Macrocosmica* komen de verschillende wereldbeelden uit de geschiedenis van de astronomie aan bod, de loop der planeten, de schijngestalten van de maan, en natuurlijk de sterrenhemel. Uniek zijn de platen waarop je de aardbol ziet in het centrum van een transparante, rijk gedecoreerde hemelbol. Ook de gekerstende sterrenhemel van Jullius Schiller (met onder andere twaalv apostelen in plaats van twaalv Die-renriemsterrenbeelden) ontbreekt niet.

Uitgeverij Taschen koos voor een boek dat nog een slag groter is dan het origineel (ruim een halve meter hoog en zo zwaar als een zak aardappelen), en laat geen detail van de atlas onbelicht. De kosmos vang je nu eenmaal niet in een pocketboekje. De prachtige facsimile-editie krijgt vast en zeker een veel hogere oplage dan het origineel.

Andreas Cellarius: *Harmonia Macrocosmica*, met een inleiding van Robert H. van Gent.
Taschen, Keulen 2006 (Importeur: Libro, Kerkrade)
 32 x 53 cm; 240 pagina's; € 99,99
 ISBN 3 8228 5290 2